

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
71 – 18/ 14
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

BEOGRADSKI CENTAR
ZA LJUDSKA PRAVA

дел. бр. 12493 датум: 30. 4. 2014. г.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ УСТАНОВА
У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ
ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

МОНИТОРИНГ
ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети ПУ Ваљево

Београд, април 2014. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ², којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву³, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Дијалог, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународну мрежу помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ „Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/2011.

² Потписан 12. децембра 2011. године.

³ Објављен је 29. децембра 2011. године у „Службеном гласнику Републике Србије“.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

ПОЛИЦИЈСКА УПРАВА	Ваљево
РАЗЛОГ ПОСЕТЕ	Обављање послова Националног механизма за превенцију тортуре (НПМ) у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/2011)
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењем Београдски центар за људска права
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета, у складу са Планом посета Националног механизма за превенцију тортуре за 2014. годину
ДАТУМ ПОСЕТЕ	7. и 8. април 2014. године
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена телефонским путем.
ТИМ ЗА ПОСЕТУ	чланови тима: Јелена Унијат, <i>Стручна служба Заштитника грађана</i> Јелена Јелић, <i>Стручна служба Заштитника грађана</i> Јелена Самарџић, <i>Стручна служба Заштитника грађана</i> Жарко Марковић, <i>Београдски центар за људска права</i> Душан Покушевски, <i>Београдски центар за људска права</i>

ТОК ПОСЕТЕ

ФАЗА I: РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ УСТАНОВЕ

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је разговором са начелником ПУ Ваљево. Том приликом је указано на мандат НПМ, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и представљен је план посете Полицијској управи. Представници Полицијске управе представили су Полицијску управу у општим цртама и указали на основне проблеме са којима се Полицијска управа суочава у раду.

ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

Прегледане су и фотографисане просторије за полицијско задржавање. Након обиласка Полицијске управе, тим НПМ је обишао полицијске станице у њеном саставу, у којима је такође извршен преглед просторија за задржавање.

ФАЗА III: РАЗГОВОР СА ЗАДРЖАНИМ ЛИЦИМА

У тренутку обављања посете ПУ Ваљево није затечено ниједно лице на задржавању.

ФАЗА IV: РАЗГОВОР СА СЛУЖБЕНИМ ЛИЦИМА

У свим посећеним објектима обављени су разговори са затеченим полицијским службеницима, који су чланове тима НПМ информисали о начину рада, као и о проблемима са којима се суочавају у раду.

ФАЗА V: УВИД У ДОКУМЕНТАЦИЈУ

Извршен је увид у документацију која се односи на поступање према лицима лишеним слободе и лицима према којима су употребљена средства принуде.

ФАЗА VI: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА РУКОВОДСТВОМ УСТАНОВЕ

На крају посете тим НПМ указао је на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе, о елементима који могу довести до појаве тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања, као и односу запослених према тиму НПМ. Прибављена су и додатна објашњења о појединим релевантним околностима.

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви полицијски службеници у оквиру Полицијске управе остварили су пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућили му приступ свим просторијама и инсталацијама, фотографисање просторија, пружили све тражене информације, омогућили несметан увид у тражену документацију, без обзира на њен степен тајности.

ПРЕТХОДНИ УПИТНИК

ПОЛИЦИЈСКА УПРАВА	Ваљево	
Адреса ПУ	Узун Миркова 1/а	
Тел. ПУ	014/294-300	
Начелник ПУ	Мр Саша Марковић	
Полицијска испостава и станице у саставу ПУ	ПИ Ваљево, ПС Лајковац, ПС, Мионица, ПС Осечина, ПС Уб и ПС Љиг	
Да ли постоје просторије за полицијско задржавање, у ПУ, у којим ПС и број просторија	ПУ Ваљево 2 просторије ПС Осечина 1 просторија ПС Мионица 1 просторија (не користи се) ПС Љиг 1 просторија ПС Лајковац 1 просторија	
Број лица којима је одређено задржавање у ПУ у 2013. г.	Због кривичног дела	124
	Због прекршаја	16
	По ЗОБС-у	501
Број обављених лекарских прегледа задржаних лица у 2013. г.		32
Исхрана лица у време задржавања	обезбеђена	
Број задржаних лица којима је решењем суда одређен притвор у 2013. г.		31
Употреба средстава принуде од стране полицијских службеника ПУ у 2013.г.	Физичка снага	60
	Службена палица	0
	Средства за везивање	89
	Ватрено оружје	0
Притужбе лица лишених слободе на поступање полицијских службеника ПУ у 2013.г.	Број притужби	0
	Број основаних притужби	0
Дисциплински поступци за извршене повреде службене дужности полицијских службеника ПУ у 2013.г.	Број поступака	17
	Изречених мера за тешке повреде	1
	Изречених мера за лаке повреде	12
	Поступци у току - неокончани	4

1. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ

1.1. ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ЗАДРЖАНИХ ЛИЦА

1.1.1. Обавештавање о разлозима задржавања

Према наводима полицијских службеника, кад год је то могуће у датој ситуацији, особа која се лишава слободе се о разлозима због којих се то врши обавештава већ у тренутку када јој полицијски службеници саопштавају да ће бити лишена слободе. Када то због околности у којим се хапшење врши није могуће, обавештење о разлозима задржавања даје се најкасније у решењу о задржавању, ако до задржавања уопште дође.

1.1.2. Обавештавање о правима задржаног лица

Према наводима полицијских службеника са којима је тим НПМ разговарао и према евиденцијама у које је извршио увид, задржана лица се о разлозима за задржавање и својим правима по правилу обавештавају најкасније у тренутку довођења у полицијску станицу. На основу разговора са полицијским службеницима ПУ Ваљево и полицијских станица у њеном саставу, али и на основу увида у документацију која се односи на довођење и задржавање лица, установљено је да се образац писаног обавештења о правима уручује без обзира на основ задржавања (ЗКП, Закон о прекршајима, Закон о полицији и Закон о безбедности саобраћаја на путевима), као и да се лица обавештавају о правима и усмено. Обрасци који садрже обавештења о правима сачињени су само на српском језику.

Лицима која су задржана у ПС Осечина не дозвољава се да током задржавања држе код себе образац писаног обавештења о правима⁴, док је пракса Управе и осталих полицијских станица другачија и лицима која су задржана је омогућено да током трајања задржавања код себе држе образац писаног обавештења о правима.

1.1.3. Право на браниоца

У писаном обавештењу о правима лица лишених слободе наводи се да имају право на браниоца. Према речима полицијских службеника са којима је обављен разговор, обавештење о праву на браниоца најчешће се даје и усмено, тако да о том праву буду обавештена и лица која одбијају да узму или прочитају писано обавештење о правима, као и лица која су неписмена.

Браниоци по службеној дужности се позивају по редоследу са списка који је доставила Адвокатска комора Шапца. У евиденцијама у које је тим НПМ извршио увид бележи се који је адвокат и када позван, као и да ли је одбијено или прихваћено ангажовање. Службене белешке о томе који адвокати прихватају ангажовања, а који не, периодично се достављају Адвокатској комори Шапца. Такође, постоје и посебни спискови адвоката за малолетнике.

1.1.4. Право на обавештавање блиског лица

Лица лишена слободе се о праву да о њиховом лишењу слободе буде обавештен члан породице или друго блиско лице обавештавају на исти начин као и о праву на браниоца – и путем писаног обавештења и усмено. У записнику и решењу о задржавању се констатује да ли је лице лишено слободе желело да искористи ово право. Ако јесте, бележи се ко је и када био обавештен о лишењу слободе, а ако није бележи се да није желело да се било ко обавештава.

Надлежни центар за социјални рад се обавештава уколико се задржава малолетно лице, уколико је лице задржано због насиља у породици, уколико је лице стављено под

⁴ Види препоруку у делу 1.2.1.

старатељство, као и уколико се лице лишено слободе само стара о малолетном или другом лицу. Службена лица су сарадњу са центром за социјални рад оценила као добру.

1.1.5. Право на лекарски преглед

Писано обавештење о правима задржаних лица садржи и информацију о томе да свако задржано лице има право да га прегледа лекар. Полицијски службеници ПУ Ваљево и полицијских станица у њеном саставу су навели да је сарадња са локалним здравственим установом добра.

Осим када то лице лишено слободе само затражи, лекар се позива и када полицијски службеници уоче да оно има повреде или друге здравствене проблеме, чак и када само лице каже да му није потребан преглед или лекарска помоћ. Такође, лекар се обавезно позива након сваке употребе средстава принуде, изузев употребе средстава за везивање. Уколико лице изјави да не жели лекарски преглед, а има видљиве повреде, лекар се ипак позива и лице се још једном, пред лекаром, изјашњава о томе да ли жели да буде прегледано. Ако лице остане при ставу да не жели да буде прегледано, то се писмено евидентира.

ПУ Ваљево представља пример добре праксе када је у питању обављање лекарских прегледа након употребе средстава принуде, што омогућава да се особама које се устручавају да се пожале на болове или друге физичке тегобе пружи потребна медицинска помоћ, а и доприноси да се поступак контроле оправданости и правилности употребе средстава принуде спроведе на најбољи могући начин.

Лекарски прегледи лица лишених слободе се у највећем броју случајева врше у локалним домовима здравља, а по потреби лекари хитне службе долазе у станице.

Што се тиче присуства полицијских службеника лекарским прегледима задржаних лица, углавном се поступа по Упутству о поступању према доведеним и задржаним лицима, којим је прописано да су полицијски службеници дужни да увек присуствују здравственом прегледу задржаних лица.

УТВРЂЕНО

Полицијски службеници ПУ Ваљево и полицијских станица у њеном саставу по правилу присуствују здравственим прегледима задржаних лица, у складу са Упутством о поступању према доведеним и задржаним лицима, које није усклађено са релевантним стандардима.

РАЗЛОЗИ

Сви лекарски прегледи особа у полицијском притвору морају се обављати тако да припадници полиције не могу да их чују и, осим уколико то лекар који врши преглед не затражи другачије у дотичном случају, изван видокруга тих полицајаца.⁵

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће изменити постојеће Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима и ускладити га са релевантним стандардима Савета Европе, тако што ће прописати да полицијски службеници не смеју присуствовати здравственим прегледима лица лишених слободе, изузев ако лекар који врши преглед то захтева.

Полицијски службеници ће присуствовати лекарском прегледу само на изричит захтев лекара, о чему ће се сачинити службена белешка.

⁵ Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (2002), параграф 42.

Полицијски службеник је дужан да лекара упозори на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

Сваки долазак лекара у полицијску станицу или одвођење лица лишеног слободе код лекара бележи се у записнику о задржавању, при чему се означава тачно време доласка лекара у станицу или време одвођења лица у здравствену установу.

Извештај који лекар сачини приликом прегледа задржаног лица углавном се налази у предмету. Одређена одступања од ове праксе запажена су само у ПС Уб где се налази и мишљења лекара не улажу у предмет задржаног лица. Копија лекарског налаза о прегледу задржаног лица улаже се у предмете о употреби средстава принуде и предмете о дисциплинском поступку према службеном лицу, али само уколико су констатоване повреде задржаног лица.

УТВРЂЕНО

У ПУ Ваљево и станицама у њеном саставу у појединим списима предмета о задржавању лица налазе се и лекарски налази о здравственом стању задржаних лица.

РАЗЛОЗИ

Пацијент има право на поверљивост свих личних информација, које је саопштио надлежном здравственом раднику, односно здравственом сараднику, укључујући и оне које се односе на стање његовог здравља и потенцијалне дијагностичке и терапијске процедуре, као и право на заштиту своје приватности током спровођења дијагностичких испитивања и лечења у целини.

Забрањено је да надлежни здравствени радник, односно здравствени сарадник, саопшти другим лицима личне информације из става 1. овог члана.⁶

Подаци о здравственом стању, односно подаци из медицинске документације, спадају у податке о личности и представљају нарочито осетљиве податке о личности пацијента, у складу са законом.

Податке из става 1. овог члана, дужни су да чувају сви здравствени радници, односно здравствени сарадници, као и друга лица запослена у здравственим установама, приватној пракси, организационој јединици високошколске установе здравствене струке која обавља здравствену делатност, другом правном лицу које обавља одређене послове из здравствене делатности у складу са законом, организацији обавезног здравственог осигурања, као и правном лицу које обавља послове добровољног здравственог осигурања, код којих је пацијент здравствено осигуран, а којима су ти подаци доступни и потребни ради остваривања законом утврђених надлежности.⁷

Дужности чувања података из члана 21. став 1. овог закона, надлежни здравствени радници, односно здравствени сарадници, као и друга лица запослена код послодаваца из члана 21. став 2. овог закона, могу бити ослобођени само на основу писменог пристанка пацијента, односно његовог законског заступника, или на основу одлуке суда.

Ако је пацијент, односно законски заступник, писменом изјавом или овлашћењем овереним код надлежног органа, а које се чува у медицинској документацији, дао пристанак на саопштавање података о здравственом стању, надлежни здравствени радник може саопштити податке о здравственом стању пацијента.⁸

*Подаци који се односе на националну припадност, расу, пол, језик, вероисповест, припадност политичкој странци, синдикално чланство, **здравствено стање**, примање социјалне помоћи, жртву насиља, осуду за кривично дело и сексуални живот могу се обрађивати на основу слободно датог пристанка лица, осим када законом није дозвољена обрада ни уз пристанак.*

Изузетно, подаци који се односе на припадност политичкој странци, здравствено стање и примање социјалне помоћи, могу се обрађивати без пристанка лица, само ако је то законом прописано.

⁶ Закон о правима пацијената („Сл. гласник РС“, бр. 45/13), члан 14, ст. 1 и 2.

⁷ Оп. cit. члан 21, ст. 1 и 2.

⁸ Оп. cit. 22. ст. 1. и 2.

У случају из ст. 1. и 2. овог члана, обрада мора бити посебно означена и заштићена мерама заштите.⁹

Европски комитет за спречавање мучења у својим извештајима о посети¹⁰ заузео је следеће ставове:

- код пружања здравствене заштите лицима која су лишена слободе од полиције тајност медицинских података мора бити стриктно чувана не прејудуцирајући право задржане особе да ће користити те медицинске податке
- медицински подаци (нпр. чињенице да је задржана особа оболела од заразне болести као што је туберкулоза, хепатитис или ХИВ) које лекар забележи у уобичајеним извештајима не треба да буду рутински доступни полицијским службеницима. По правилу, ове информације треба учинити доступне полицијским службеницима само када је то од значаја за конкретан случај.

ПРЕПОРУКА

У документацији – предметима сачињеним поводом лишење слободе и задржавања неког лица не сме се налазити медицинска документација за то лице која је сачињена у вези са прегледима извршеним у току задржавања.

Изузетно, информације о здравственом стању задржаног лица ће бити доступне полицијским службеницима само уколико је то од значаја за конкретан случај. Другим речима, увид у податке о здравственом стању лица лишених слободе полицијски службеници би требало да имају само у мери неопходној за обављање њиховог посла. Полицијски службеници би од лекара требало да прибаве писани извештај са информацијама које су релевантне за даље поступање полиције: мишљењем лекара о томе да ли је лице у здравственом стању које дозвољава да буде задржано у полицији, белешком о томе да ли има неке повреде или здравствене тегобе, да ли му је током задржавања потребна посебна нега (нпр. терапија, посебна исхрана или слично), како би је требало пружити итд.

Лица којима је одређено задржавање на основу Законика о кривичном поступку одводе се на лекарски преглед пре спровођења у КПЗ за малолетнике Ваљево, а у Заводу их прегледа заводски лекар приликом пријема.

1.1.6. Исхрана задржаних лица

ПУ Ваљево и полицијске станице у њеном саставу омогућују исхрану задржаним лицима. Први оброк се обезбеђује након 6 сати. Задржаним лицима је такође обезбеђен приступ пића кој води.

1.2. ПРИМЕНА ПОЛИЦИЈСКИХ ОВЛАШЋЕЊА

1.2.1. Доношење решења/наредбе о задржавању и вођење записника о задржавању

Према изјавама службених лица, решење о задржавању се, према одредбама новог ЗКП доноси по овлашћењу јавног тужилаштва у року од два сата од момента лишења слободе и без одлагања се предаје задржаном лицу. Решење потписују овлашћени полицијски службеник и задржано лице. Такође, од 1. марта 2014. године, од почетка примене новог Закона о прекршајима, уместо наредбе о задржавању доноси се решење и у случајевима задржавања по основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима, а задржано лице се у решењу поучава да има могућност подношења жалбе Прекршајном суду у Ваљеву.

⁹ Закон о заштити података о личности („Сл. гласник РС“, бр. 97/08 ... 107/12), члан 16, ст. 1, 2 и 3.

¹⁰ Извештај о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања Азербејџану (2004), параграф 36. и Извештај о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања Немачкој (2007), параграф 29.

Моменат почетка задржавања се не рачуна на јединствен начин, у зависности од тога по ком основу је лице задржано. У случају задржавања због ремећења или угрожавања јавног реда и мира (члан 53. Закона о полицији) почетак задржавања се рачуна од тренутка довођења у станицу. Уколико се лице задржава по основу одредаба Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима, време задржавања почиње да тече од момента искључења лица из саобраћаја, односно од тренутка алкотестирања.

Када је реч о задржавању по основу Законика о кривичном поступку, увидом у предмете примећено је да се углавном почетак задржавања рачуна од тренутка израде или уручивања решења о задржавању, а не од момента када је лице фактички лишено слободе, тј. од часа хапшења, односно одазивања на позив. Увидом у неколико предмета о задржавању по ЗКП-у примећено је да се у решењу о задржавању време почетка задржавања не рачуна од момента када је лице лишено слободе или се одазвало на позив, односно време израде и уручивања решења подудара се са временом почетка рачуњања задржавања.

У случају да се лицу које је позвано у својству осумњиченог након саслушања одреди мера полицијског задржавања, почетак задржавања се не рачуна од момента одазивања позиву, већ од тренутка саопштавања осумњиченом да је задржан. Лицу које је у својству грађанина позвано да да потребна обавештења и које је у позиву упозорено да ће у случају неодазивања бити принудно доведено, а за кога се у току саслушања испостави да је осумњичени, задржавање се рачуна од момента саопштавања лицу да је осумњичени и да ће бити задржан.

Уколико је лицу уручен позив за саслушање у својству осумњиченог, али и када је одређено лице позвано у својству грађанина како би дало потребна обавештења од значаја за покретање кривичног поступка, и уколико се у самом позиву налази упозорење да ће лице које је позвано у случају неодазивања бити принудно доведено, моментом одазивања на позив та лица више нису у могућности да самовољно напусте просторије полиције, што према пракси Европског суда за људска права представља лишење слободе.

УТВРЂЕНО

У Полицијској управи Ваљево и станицама у њеном саставу моменат почетка задржавања на основу Законика о кривичном поступку¹¹ не рачуна се од тренутка хапшења или од тренутка када се осумњичени или лице које је позвано у својству грађанина ради прикупљања обавештења, а које је у позиву упозорено да ће се у случају неодазивања принудно довести, одазвало позиву, већ од тренутка израде и уручивања решења о задржавању.

РАЗЛОЗИ

Кад полиција прикупља обавештења од лица за које постоје основи сумње да је учинилац кривичног дела или према том лицу предузима радње у предистражном поступку предвиђене овим законом, може га позивати само у својству осумњиченог. У позиву ће се осумњичени упозорити да има право да узме браниоца.

Ако полиција у току прикупљања обавештења оцени да позвани грађанин може бити сматран осумњиченим, дужна је да га одмах поучи о правима из члана 68. став 1. тач. 1) и 2) овог законика и о праву да узме браниоца који ће присуствовати његовом саслушању.¹²

Лице ухапшено у складу са чланом 291. став 1. и чланом 292. став 1. овог законика, као и осумњиченог из члана 289. ст. 1. и 2. овог законика, јавни тужилац може изузетно задржати ради саслушања најдуже 48 часова од часа хапшења, односно одазивања на позив.

¹¹ Законик о кривичном поступку Сл. гласник РС, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13 и 45/13 - ЗКП

¹² ЗКП, чл. 289, ст. 1 и 2.

О задржавању, јавни тужилац или, по његовом одобрењу, полиција одмах, а најкасније у року од два часа од када је осумњиченом саопштено да је задржан, доноси и уручује решење. У решењу морају бити наведени дело за које се осумњичени терети, основи сумње, дан и час лишења слободе или одазивања позиву, као и време почетка задржавања.¹³

[...]током периода испитивања подносилац представке је држан у полицијској станици и полиција је спровела саслушање и друге процесне радње које се односе на инцидент у коме је учествовао подносилац представке. Није тврђено од стране Владе и било би нереално да се претпостави да је у том периоду подносилац представке био слободан да напусти полицијску станицу по сопственој вољи. Имајући у виду све околности случаја, Суд сматра да је боравак подносиоца представке у полицијској станици током периода у питању досегао праг de facto лишења слободе[...]¹⁴

ПРЕПОРУКА

ПУ Ваљево и ПС у њеном саставу ће моменат почетка задржавања рачунати од тренутка хапшења, односно од тренутка фактичког лишења слободе, као и од тренутка када се осумњичени или лице које је позвано у својству грађанина ради прикупљања обавештења, а које је у позиву упозорено да ће се у случају неодазивања принудно довести, одазвало позиву.

У ПС Осечина задржаним лицима се не дозвољава да током трајања задржавања код себе имају решење о задржавању. Оваква пракса је погрешна првенствено због чињенице да се у решењима налазе поука о правном леку, дан и час лишења слободе или одазивања на позив, као и правни и чињенични разлози за задржавање који омогућавају задржаном лицу да покрене судски поступак испитивања законитости лишења слободе, као и да има свест о року који има за покретање судског поступка испитивања законитости одлуке о лишењу слободе.

УТВРЂЕНО

У ПС Осечина задржаним лицима се након уручења решења о задржавању и осталих аката, иста одузимају, те им се на тај начин онемогућује да током задржавања код себе имају решење о задржавању и осталу релевантну документацију.

РАЗЛОЗИ

О задржавању, јавни тужилац или, по његовом одобрењу, полиција одмах, а најкасније у року од два часа од када је осумњиченом саопштено да је задржан, доноси и уручује решење. У решењу морају бити наведени дело за које се осумњичени терети, основи сумње, дан и час лишења слободе или одазивања позиву, као и време почетка задржавања.¹⁵

Задржавање се одређује решењем, које мора бити донето и уручено лицу у року од шест часова од привођења у службене просторије.¹⁶

О правима, доведено, лице лишено слободе или задржано лице се обавештава уручивањем писменог обрасца Обавештења о његовим правима на матерњем језику или језику који разуме, које лице својеручно потписује.¹⁷

Податке о одузетим предметима полицијски службеник уноси у потврду о одузимању или у службени записник који задржано лице потписује.¹⁸

¹³ ЗКП, чл. 294, ст. 1.

¹⁴ Случај Осуренко против Украјине, представка број 4634/04, параграф број 49.

¹⁵ ЗКП, чл. 294, ст. 1.

¹⁶ Закон о полицији („Сл. гласник РС“, бр. 101/05 ... 92/11), чл. 53. ст. 3.

¹⁷ Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима 01 бр. 7989/12-10 од 12.12.12. год., т. 4. ст.3.

¹⁸ Правилник о полицијским овлашћењима („Сл. гласник РС“, бр. 54/06), чл. 32. ст. 2.

О резултатима сваког прегледа, релевантним наводима особе лишене слободе и својим закључцима лекар би требало да сачини званичну белешку, која треба да буде доступна особи лишеној слободе и њеном адвокату.¹⁹

ПРЕПОРУКА

У ПС Осечина ће се задржаном лицу омогућити да уручено решење о задржавању, као и сву осталу релевантну документацију (формулар о правима, потврда о одузетим предметима и сл.) током трајања задржавања држи код себе.

У ПУ Ваљево, као и у полицијским станицама у њеном саставу за све предмете задржавања уредно се састављају записници о задржавању и дају на увид задржаном лицу по завршетку задржавања.

1.2.2. Употреба средстава принуде

Према подацима добијених из упитника, у ПУ Ваљево је у 2013. години физичка снага употребљена 60 пута, службена палица и ватрено оружје ниједном, док су средства за везивање употребљена 89 пута.

Када је у питању употреба средства за везивање, пракса у ПУ Ваљево, ПС Лајковац и ПС Уб је да полицијски службеници приликом довођења лица у полицијску станицу, појединачно и у сваком конкретном случају процењују да ли ће употребити средства за везивање и да ли је употреба овог средства неопходна и сразмерна разлогу због кога се примењује, што је у складу са одредбама Закона о полицији²⁰ и представља пример правилног поступања.

За разлику од горе наведене праксе, у ПС Љиг, ПС Мионица и ПС Осечина, у складу са Упутством о поступању према доведеним и задржаним лицима, средстава за везивање користе се при сваком довођењу у станицу. Наиме, од децембра 2012. године, када је донето Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима, прописано је да полицијски службеници имају обавезу да приликом транспорта средствима за везивање вежу свако лице чије довођење врше (тачка 13, став 2 Упутства). Везивање несумњиво представља меру којом се ограничавају људска права. Према јасно установљеним принципима Европског суда за људска права, који су обавезујући за Србију, употреба средстава принуде против лица лишених слободе која није апсолутно неопходна нарушава људско достојанство и у начелу представља повреду права гарантованог у члану 3. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода.²¹ Наравно, очигледно је да није апсолутно неопходно везати сваку особу чије довођење полиција врши, тако да везивање особа које није нужно везати, а таквих сигурно има, представља повреду њихових права. Употреба средстава принуде мора бити разумна, неопходна и сразмерна опасности због које јој се прибегава. Полицијским службеницима би требало препустити да у свакој појединачној ситуацији, узимајући у обзир све објективне околности, процене да ли је неопходно применити средства принуде и у којој мери. При томе би полицијским службеницима требало бити дато упутство о томе које чињенице би требало да имају у виду када доносе одлуку о томе да ли је употреба средстава принуде неопходна (на пример, може им се сугерисати да приликом доношења одлуке о употреби средстава за везивање узимају у обзир године, пол, раст, физичку снагу и физичко стање особе коју је потребно довести).

¹⁹ Дванаести општи извештај Комитета за спречавање мучења (2002), параграф 42. и Други општи извештај истог Комитета (1992), параграф 38.

²⁰ ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005, 63/2009 - одлука УС и 92/2011), чл. 90.

²¹ Види, на пример, пресуду Европског суда за људска права у предмету *Берлински против Пољске* (представке број 27715/95 и 30209/96), параграф 59.

УТВРЂЕНО

Полицијски службеници ПС Љиг, ПС Мионица и ПС Осечина, средствима за везивање везују сваку особу чије довођење врше, чак и ако за то не постоје оправдани разлози.

РАЗЛОЗИ

У погледу поступања према особи лишеној слободe, свако прибегавање физичкој принуди које није апсолутно неопходно услед њеног понашања нарушава људско достојанство и у начелу представља повреду права гарантованог у члану 3 Конвенције за заштиту људских права и основних слобода.²²

Обављање полицијских послова заснива се на начелима професионализма, сарадње, законитости у раду и сразмерности у примени полицијских овлашћења, као и на принципу супсидијарности, односно рада са најмањим штетним последицама.²³

Примена полицијског овлашћења мора бити сразмерна потреби због које се предузима.²⁴

Овлашћено службено лице средства принуде употребиће само ако се на други начин не може извршити задатак и то суздржано и сразмерно опасности која прети законом заштићеном добру и вредности, односно тежини дела које се спречава или сузбија.²⁵

Средства за везивање могу се употребити ради: 1) спречавања отпора лица или одбијања напада усмереног на овлашћено службено лице; 2) спречавања бекства лица; 3) онемогућавања самоповређивања или повређивања другог лица.

При употреби средстава за везивање примењују се ограничења из члана 89. став 3. овог закона.²⁶

Према лицима млађим од 14 година, очигледно болесним и изнемоглим лицима, тешким инвалидима и женама чија је трудноћа видљива, службена палица може се употребити само ако неко од тих лица ватреним оружјем, оруђем или другим опасним предметом угрожава живот лица.²⁷

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће изменити Упутство о поступању према доведеним и задржаним лицима тако што ће прописати да ће се средства за везивање користити само када је то заиста неопходно, а не приликом превоза, односно транспорта сваког лица које чије се довођење врши, као што је сада одређено.

у ПС Љиг, ПС Мионица и ПС Осечина полицијски службеници неће приликом довођења лица службеним возилом свако лице везивати, већ ће то чинити само из оправданих разлога, у законом предвиђеним случајевима.

О употреби средстава принуде се сачињавају извештаји и воде посебне евиденције. Извештај подноси службеник који је средство принуде употребио и у њему, као што је прописано Правилником о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде (члан 24, став 2), по правилу наводи „датум и час употребе средстава принуде, врсту средстава принуде, према коме и зашто је употребио средство принуде, последице употребе, основ и начин употребе и друге чињенице и околности које су неопходне за оцену оправданости и правилности употребе средстава принуде“. Такође, уз извештај се прилаже и службена белешка старешине који је са лицем лишеним слободe према којем су средства принуде употребљена обавио разговор када је доведено у полицијску станицу (том приликом он га пита и о околностима под којим су средства принуде употребљена и бележи евентуалне притужбе на поступање према њему).

НПМ тим је до сада углавном наилазио на извештаје о употреби средстава принуде у којима не постоје писане изјаве лица над којима су средства принуде употребљена, нити

²² Ibid.

²³ Закон о полицији („Сл. гласник РС“, 101/05 ... 92/11), члан 11, ст. 2.

²⁴ Ibid, члан 36, ст. 1.

²⁵ Ibid, члан 84, ст. 2.

²⁶ Ibid, члан 90, ст. 1 и 3.

²⁷ Ibid, члан 89, ст. 3.

изјаве евентуалних сведока догађаја о околностима догађаја и о врсти и начину употребе средстава принуде.

У ПУ Ваљево и ПС у њеном саставу при употреби средстава принуде обавезно се узимају изјаве сведока догађаја и изјаве лица над којима је употребљено средство принуде и те изјаве чине саставни део извештаја, односно предмета о употреби средстава принуде, што представља пример добре праксе.

Ако је лице, према коме су употребљена средства принуде, прегледао лекар, извештај лекара се прилаже уз извештај полицијских службеника који су средства принуде употребили. Међутим, тим НПМ је у ПУ Ваљево, као и у осталим, до сада посећеним полицијским управама приметио да у великом броју случајева извештај који лекар сачињава након употребе средстава принуде и који се затим, уз извештај полицијског службеника који је средства принуде употребио, доставља старешини који контролише оправданост и правилност употребе средстава принуде, не садржи информације о наводима лица које се прегледа у вези с пореклом евентуалних повреда, нити мишљење лекара о томе на који начин су те повреде могле настати. Овај извештај по правилу не садржи ни информације о томе да ли је преглед извршен у присуству полицијских службеника. Тим НПМ сматра да су све ове информације релевантне и неопходне да би се поступак контроле оправданости и правилности употребе средстава принуде спровео на ваљан начин, и да их је зато потребно бележити. Наравно, НПМ је свестан да промене које он предлаже ПУ Ваљево не може самостално спровести, већ да би до њих требало да дође тако што би надлежна министарства, а то су у овом случају Министарство унутрашњих послова и Министарство здравља, иницирала измене релевантних прописа. У том погледу, овим министарствима би као пример добро регулисаног поступка који прати примену средстава принуде могао да послужи поступак који следи после употребе мера принуде у заводима за извршење кривичних санкција. Наиме, у члану 130. Закона о извршењу кривичних санкција прописано је да је непосредно након примене мере принуде, изузев мере везивања, обавезан лекарски преглед осуђеног према коме је мера примењена, да се управнику завода без одлагања предају извештаји о обављеним лекарским прегледима и да извештај лекара „садржи и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда“. На сличан начин би могао бити регулисан и поступак који се спроводи након употребе средстава принуде од стране полиције.

1.2.3. Претреси и привремено одузимање предмета

У седишту ПУ Ваљево и полицијским станицама у њеном саставу запослени су полицијски службеници оба пола, тако да претресе увек врши полицијски службеник оног пола којег је лице које се претреса. Када се од задржаних лица одузимају предмети, то се ради у складу са важећим прописима. Изузетак је ПС Мионица, у којој нема запослених полицијских службеница, па претресе женских лица врше службенице које раде на управним пословима.

У свим полицијским станицама се свим задржаним лицима током боравка у просторијама за задржавање одузимају новац (папирни новац и кованице), мобилни телефони и предмети којим би могла повредити себе или другог, оштетити имовину, или их употребити за покушај бекства. Сви одузети предмети се пописују и сачињава се писана потврда о привремено одузетим предметима, чију аутентичност потписом потврђује лице од кога се одузимају. Приликом враћања предмета по престанку задржавања сачињава се потврда о враћању привремено одузетих предмета, коју такође потписује задржано лице.

1.3. ПРИТУЖБЕ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

Према службеним подацима, током 2013. године није било притужби на поступање полицијских службеника поднетих од стране лица лишених слободе. Током посете ПУ Ваљево, извршен је увид у две притужбе (једна из 2012., а друга из 2014. године), у којима

су се лица лишена слободе притуживала на поступање полицијских службеника. Поводом ова два случаја поднете су кривичне пријаве због постојања основа сумње да су извршена кривична дела злостављања и мучења, а кривични поступци су још увек у току.

Притужба из 2012. године оцењена је као основана, а против поступајућих полицијских службеника покренут је дисциплински поступак, који је 2014. године окончан решењем којим је утврђена дисциплинска одговорност за тежи дисциплински преступ (незаконит, несавестан, немаран рад или пропуштање радње за коју је запослени овлашћен, а који су проузроковали или су могли да проузрокују штету или незаконитост у раду). Притужилац је навео да је у ноћи 26. 8. 2012. године, приликом полицијске интервенције и довођења у просторије интервентне службе ПИ Ваљево, у којим је провео око пола сата, био малтретиран и тучен од стране полицијских службеника интервентне јединице. Током поступка по притужби и дисциплинског поступка узете су изјаве од свих полицијских службеника који су били у контакту са притужиоцем, као и од сведока догађаја. Такође је извршен и увид у снимке са камера две банке испред којих се критични догађај десио, као и снимак са камере видео надзора ПУ Ваљево, на којима нема доказа да је притужилац био малтретиран од стране полиције. Комисија за решавање притужби је утврдила да су се повреде састојале у следећем: незаконито довођење лица, имајући у виду да је његов идентитет већ био утврђен на лицу места; затим након употребе средства принуде – кључа на лакту - није поднет извештај о употреби средства принуде од стране поступајућих полицијских службеника; дежурни старешина није предузео мере у циљу утврђивања чињеничног стања повређивања лица. Комисија у току поступка није утврдила на који начин су повреде наступиле и ко их је нанео, а Основном јавном тужиоцу у Ваљеву је достављен целокупан извештај о полицијском поступању са изјавама очевидаца у циљу утврђивања постојања кривичног дела. У извештају Комисије је наведено да није утврђено како је лице задобило повреде, али је претпоставка да се то највероватније десило приликом саме интервенције. Такође је напоменуто да је лицу понуђено да се јави лекару у Здравственог центра Ваљево, али је он то одбио, а код лекара је био тек 27. 8. 2012. године око 20 часова, када су му констатоване повреде ока и уха.

Притужба из 2014. године оцењена је као неоснована, јер су према оцени Комисије за решавање притужби полицијски службеници полицијско овлашћење применили у складу са законским прописима. У поступку је цењено да ли су били испуњени законски услови за примену полицијског овлашћења довођење, да ли је лице пружало отпор, као и да ли су употребљена средства принуде била сразмерна отпору, односно да ли је повреда сразмера употребљеним средствима принуде.

У раду Комисије учествовали су и представници Сектора унутрашње контроле, а у току поступка прикупљене су изјаве поступајућих полицијских службеника, изјаве сведока догађаја, изјава лекара који је прегледао лице, извештај о употреби средстава принуде и медицинска документација о прегледу који је обављен непосредно након употребе средстава принуде, као и прегледима који су уследили након што је лице пуштено из полиције. У извештају лекара који је прегледао лице непосредно након употребе средства принуде констатовано је да притужилац има телесну повреду на потиљку у виду мањег отока. Истог дана притужилац се сам јавио у Ургентни центар Регионалне болнице Ваљево, где му од стране дежурног лекара нису констатоване никакве друге повреде. Што се тиче околности под којима је настала констатована повреда, према изјавама неколико очевидаца, полицијски службеници су притужиоца док је био везан, приликом увођења у службено возило ударали у пределу главе и коленом у пределу груди, као да су два до три пута ударили његовом главом од службено возило. Међутим, према наводима поступајућих полицијских службеника притужилац је пружао отпор, те је том приликом саплео једног од полицијских службеника при чему су заједно пали, а затим је приликом пада ударио главом о шток улазних врата угоститељског објекта у коме је приведен.

Имајући у виду да описани случајеви указују на сумњу да су наведена лица претрпела одређени степен злостављања од стране полицијских службеника, ПУ Ваљево ће обавестити Заштитника грађана о исходу судских поступака, као и о евентуално даљим предузетим мерама према полицијским службеницима против којих су покренути кривични поступци због постојања основане сумње да су извршили кривично дело мучења и злостављања.

1.4. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА

Током посете, НПМ тим је обавио разговор и са полицијском службеницом која ради у Одсеку пограничне полиције, за странце, сузбијање илегалних миграција и трговине људима ПУ Ваљево.

Према службеним подацима, ПУ Ваљево је у 2013. години издало 3.500 потврда о израженој намери да се тражи азил (у просеку 250 потврда месечно). Потврда садржи личне податке о лицу (име, презиме, датум и место рођења, као и држављанство), податке о исправама и документима које лице има код себе, остале податке и напомене (начин превоза до ОПП ПУ Ваљево и време доласка, напомена о личним стварима и предметима које лице носи са собом), што се потврђује потписом службеног лица и лица које је изразило намеру да тражи азил.

На основу потврде, односно након изражене намере да тражи азил, лице има право да борави 72 сата у Републици Србији, а ради даљег регулисања статуса упућују се у Центар за азил у Боговаћи. Потврда не може да се изда два пута истом лицу.

Комуникација између полицијских службеника и лица која изразе намеру да траже азил се одвија на енглеском језику, а према наводима службених лица до сада нису имали проблем да се јавило лице које не разуме енглески језик. Такође, тренутно је у изради образац који ће бити преведен на арапски језик, а који има за циљ да лицу појасни шта потврда садржи и које су обавезе лица од момента издавања потврде.

Увидом у предмете о задржавању у ПС Лајковац, између осталих прегледан је и предмет о задржавању лица које је изразило намеру да тражи азил у Републици Србији. У предмету се налази потврда о израженој намери да тражи азил, образац пријаве којом се потврђује да лице има право на смештај у Центру за азил у Боговаћи (током трајања поступка и доношења одлуке о захтеву за азил), као и сва потребна документација, а која је иначе саставни део предмета о задржавању. Задржано лице је о разлозима довођења, задржавању и својим правима док траје лишење слободе обавештено усменим путем на енглеском језику, а у предмету о задржавању налази се образац писаног обавештења о правима доведених и задржаних лица, али на српском језику. У предмету овог лица се налази решење о задржавању на основу Закона о прекршајима, које је донето и уручено у прописано року, потврда о привремено одузетим и враћеним предметима као и записник о задржавању. Према наводима службених лица, о задржавању се обавештава Центар за азил у Боговаћи.

Иако, према наводима службених лица, у свом досадашњем раду са тражиоцима азила у ПУ Ваљево није било проблема, познавање само енглеског језика није довољна гаранција да ће доведени или задржани странац на одговарајући начин бити поучен о свим правима, те из тих околности настаје и ризик да овлашћени полицијски службеник не препозна намеру за тражење азила. Тим НПМ указује да у поступцима пред органима Републике Србије постоји ризик да се странцима може ускратити могућност да се о својим правима информишу на језику који разумеју или да намера лица која желе да траже азил не буде препозната, што са собом носи даље ризике од озбиљних кршења људских права. Не постоје посебни формулари којима се објашњава процедура која се на њих примењује и у којима су, на њиховом матерњем језику или језику који разумеју наведена и објашњена њихова права.

НПМ је става да би Министарство унутрашњих послова требало да предузме одговарајуће мере како би се на енглеском, арапском и фарси језику сачинили посебни формулари о процедурама и правима која се односе на ирегуларне мигранте и тражиоце азила.

1.5. ОБУКЕ И УСАВРШАВАЊА ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА

Одређени број полицијских службеника ПУ Ваљево и полицијских станица у њеном саставу (њих око 24) су прошли обуку о поступању према задржаним лицима, коју је организовала Управа полиције у сарадњи са Управом за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку. Такође, организована је и обука из пружања прве помоћи. ПУ Ваљево и полицијске станице у њеном саставу имају посебно обучене полицајце за рад са малолетницима.

Током посете полицијски службеници ПС УБ и ПС Лајковац су навели да имају велики број асистенција приликом поступања са лицима са менталним сметњама, а да нису прошли никакву врсту обуке за поступање са овим лицима. С обзиром на то да Закон о заштити лица са менталним сметњама прописује асистенцију полиције, као и довођење лица у здравствену установу ради прегледа, када постоји сумња да се ради о лицу са менталним сметњама, **НПМ је става да је неопходно да се организују обуке, за полицијске службенике свих ПУ у Републици Србији, о поступању према лицима са менталним сметњама.** У прилог наведеном ставу је и Препорука Европског Комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања органима Србије да наставе рад на даљем развоју професионалног усавршавања полицијских службеника, са циљем да се за све новозапослене полицајце обезбеди одговарајућа почетна обука, а да се за већ запослене полицајце обезбеди систематска континуирана обука у области људских права, професионалне етике, вођења интервјуа, рад у високоризичним ситуацијама, и сл.²⁸

²⁸ Извештај Влади Републике Србије о посети Европског Комитета за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања, (СРТ) фебруар 2011.

1.6. МАТЕРИЈАЛНИ УСЛОВИ ЗАДРЖАВАЊА

У просторијама за задржавање ПУ Ваљево задржавају се само лица, којима је одређено задржавање по основу Закона о прекршајима и Закона о безбедности саобраћаја на путевима, док се задржавања по ЗКП врше у КПЗ за малолетнике Ваљево. Лица којима је одређено задржавање по ЗКП спроводе се у КПЗ за малолетнике, а од почетка важења новог ЗКП надзор над њима током задржавања врше припадници заводске Службе обезбеђења. Просторије за задржавање постоје у ПУ Ваљево и ПС Осечина, ПС Лајковац и ПС Љиг.

ПС Уб нема просторије за задржавање, али је, према наводима службених лица тренутно у изградњи нова зграда полиције. Завршеци радова на згради предвиђени су за почетак августа 2014. године, док је до краја године планирана је и селидба у нове просторије. У оквиру новог полицијског објекта предвиђене су две просторије за задржавање које ће бити опремљене према важећим стандардима.

ПС Мионица има просторију за задржавање која се већ годинама не користи, јер не испуњава важеће стандарде и прописе. У овој полицијској станици је, пре неколико година Комисија МУП одредила просторију у оквиру станице, која би могла да се адаптира у просторију за задржавање, али даљи кораци нису предузети.

Према наводима полицијских службеника ПС Мионице, задржавања по основу Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима врше се у канцеларији која се налази у оквиру дежурне службе, уз стални надзор дежурног полицијског службеника. На овај начин задржавају се само лица која не показује знакове агресије или склоност ка насиљу.

УТВРЂЕНО

У ПС Мионица постоји просторија за задржавање, али се не користи, јер није у складу са стандардима.

У ПС Мионица задржавања лица, по основу Закона о безбедности саобраћаја на путевима, врше се у канцеларији дежурне службе.

РАЗЛОЗИ

Задржавање лица у канцеларији полицијске станице потпуно је неодговарајуће ако траје више од неколико сати.²⁹

Потребно је одмах прекинути са праксом вишечасовног, полицијског задржавања лица у канцеларијским просторијама. У полицијској управи је потребно обезбедити издвојен простор за задржавање лица лишених слободе у коме би услови њиховог боравака одговарали њиховим потребама и очувању њиховог достојанства.³⁰

Просторије за полицијско задржавање морају бити довољно простране. Морају имати најмање 6 квадратних метара ако су намењене за смештај једног лица, односно најмање 4 квадратна метра по особи ако су намењене за смештај више лица.³¹

Размак између зидова просторије мора бити најмање 2 метра, висина од пода до плафона најмање 2,5 метра, а уколико су мањих димензија могу се користити само ако боравак у њима не траје дуже од неколико сати.³²

Све полицијске ћелије треба да су чисте и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање, осим у време спавања); пожељно је да ћелије имају природно светло. Ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор, а особама које преко ноћи морају бити задржане

²⁹ СРТ, Извештај за Србију (2007), параграф 35; Други општи извештај (1991), параграф 43.

³⁰ Редован годишњи Извештај Заштитника грађана за 2011. годину, стр. 29.

³¹ СРТ, Report to Serbia (2007), стр. 36.

³² СРТ, Second General Report (1991), стр. 43.

требало би обезбедити чисте душеке и ћебад. Задржане особе треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању.³³

Просторије за полицијско задржавање морају испуњавати одређене материјалне услове, између осталог оне морају бити примерено загрејане.³⁴

ПРЕПОРУКА

У ПС Мионици ће се без даљих одлагања обезбедити адекватна просторија за задржавање.

У ПС Мионица се неће спроводити вишечасовно полицијско задржавање у канцеларији.

ПРОСТОРИЈЕ ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ У ПУ ВАЉЕВО

У ПУ Ваљево постоје 2 просторије за полицијско задржавање које се налазе у приземљу зграде полиције. Довођење лица лишених слободе у просторије дежурне службе, где се налазе и просторије за задржавање, спроводи се из дворишта, са задњег улаза у зграду Полицијске управе.

Просторије су окречене и суве, а хигијена је задовољавајућа. У обе просторије се налази по једна бетонска клупа која служи као лежај, опремљен душеком, чистим ћебадима и јастуком. Вештачко осветљење, односно неонске сијалице се налазе изнад врата просторија, а јачина светла је задовољавајућа. Просторије су примерено загрејане. Прозори не постоје, али је доток свежег ваздуха довољан.

Обе просторије су покривене видео надзором. Употреба камера у просторијама за задржавање је видно назначена на зиду са спољне стране улазних врата просторија, али не и у самим просторијама за задржавање. Надзор се обавља на монитору који је смештен у канцеларији дежурног полицијског службеника. Видео запис се, према наводима службених лица, не чува.

УТВРЂЕНО

У ПУ Ваљево се снимљени материјал видео надзора не чува, а унутар просторија за задржавање не постоји обавештење о постојању видео надзора.

³³ Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања – СРТ (2002), параграф 47.

³⁴ Извештај СРТ упућен Влади Србије (2007) и (2011), параграф 36. и 31.

РАЗЛОЗИ

У контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, потребно је обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем заштите снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.³⁵

За надзор над задржаним лицима полицијски службеници могу да употребљавају направе за пренос звучних и оптичких снимака. Употреба ових направа мора у простору бити видно означена.³⁶

ПРЕПОРУКА

ПУ Ваљево ће предузети потребне мере, како би се обезбедило да се видео записи чувају - архивирају у трајању не краћем од 30 дана, као и да се на видном месту унутар просторија за задржавање постави обавештење да су просторије под видео надзором.

Електрично звоно за позивање дежурних полицијских службеника не постоји.

УТВРЂЕНО

У просторијама за задржавање лица у ПУ Ваљево није установљен ефикасан систем који ће задржаном лицу омогућити да позове дежурног полицијског службеника.

РАЗЛОЗИ

Полицијске ћелије које се налазе предалеко од канцеларија или радних места где се припадници полиције уобичајено налазе и које нису опремљене никаквим средствима (нпр. систем позивања) који би омогућавао притвореним особама да привуку пажњу полицајаца. Под таквим условима постоји велики ризик од различитих инцидентата (насиље међу притвореницима; покушај самоубиства; пожари итд) на које се не би правовремено одговорило.³⁷

ПРЕПОРУКА

ПУ Ваљево ће у просторијама за полицијско задржавање инсталирати дугмад аларма за позивање дежурног полицијског службеника.

У просторијама не постоји мокри чвор, а тоалет у која се лица одводе није у непосредној близини просторија.

ПРОСТОРИЈА ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ У ПС ОСЕЧИНА

У ПС Осечина постоји једна просторија за задржавање и налази се у приземљу станице, одмах поред канцеларије дежурне службе. У просторији постоји бетонска клупа која служи као лежај, који је опремљен душеком, ћебетом и јастуком. Просторија је неокречена и хигијена није задовољавајућа.

У просторији постоји прозор који омогућава адекватно проветравања просторије. Међутим, јачина вештачког и природног осветљења није задовољавајућа.

³⁵ Извештај Европског комитета за спречавање мучења о посети Србији 2011. године, тачка 37.

³⁶ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 34, ст. 2.

³⁷ XII Општи извештај Комитета против мучења (CPT/Inf (2002) 15) параграф 48.

УТВРЂЕНО

У просторији за задржавање у ПС Осечина не постоји адекватан доток природног и вештачког светла. Зидови су неокечени, хигијена је лоша, као и стање мокрог чвора.

РАЗЛОЗИ

Све просторије за задржавање морају да буду у довољној мери осветљене и са непосредним дотоком свежег ваздуха.³⁸

Све просторије у којима се врши полицијско задржавање морају имати приступ вештачком осветљењу и могућност коришћења чисте постељине и покривача.³⁹

Све полицијске ћелије треба да су чисте и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање, осим у време спавања); пожељно је да ћелије имају природно светло. Ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор, а особама које преко ноћи морају бити задржане требало би обезбедити чисте душеке и ћебад.⁴⁰

Просторије за задржавање морају бити чисте и одржаване, а хигијена у њима задовољавајућа.⁴¹

Задржана лица у просторијама за задржавање треба да имају приступ санитарном чвору у пристојном и чистом стању.⁴²

ПРЕПОРУКА

ПС Осечина ће предузети мере како би се окречила и редовно одржавала просторија за задржавање. Такође, потребно је омогућити адекватан доток природног и вештачког осветљења и адаптацију мокрог чвора у просторији.

У просторији постоји грејно тело, а према наводима службених лица загрејаност просторија је задовољавајућа.

Просторија нема електрично звоно за позивање дежурних полицијских службеника, као ни видео надзор.

³⁸ Препорука СРТ упућена Влади Републике Србије (2011) године, параграф 31.

³⁹ Препорука упућена Влади Србије (2007) и (2011), параграф 36. и 31.

⁴⁰ Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања – СРТ (2002), параграф 47.

⁴¹ СРТ стандарди (2010) параграф 47

⁴² СРТ стандарди (2010) параграф 47

УТВРЂЕНО

У ПС Осечина просторија за задржавање није покривена видео надзор.

ОСНОВ

Све просторије за полицијско задржавање морају бити покривене електронским (аудио и/или видео) надзором како би се омогућио комплетан и аутентичан запис о свим догађајима за време боравка задржаног лица у просторијама за задржавање.⁴³

За надзор над задржаним лицима полицијски службеници могу да употребљавају направе за пренос звучних и оптичких снимака. Употреба ових направа мора у простору бити видно означена.⁴⁴

ПРЕПОРУКА

Потребно је обезбедити да просторија за полицијско задржавање у ПС Осечина буде покривена видео-надзором и омогућити записивање и архивирање снимљеног материјала, из разлога заштите безбедности задржаних лица и смањења ризика од насиља и других догађаја који могу угрожити сигурност.

ПРОСТОРИЈА ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ У ПС ЛЬИГ

У ПС Љиг постоји једна просторија за полицијско задржавање која се налазе у приземљу зграде полиције у близини дежурне службе.

Просторија је одржавана, а хигијена је на задовољавајућем нивоу. Доток природне светлости је слаб, а вештачко осветљење је задовољавајуће. У просторији постоји бетонска клупа која служи као лежај, са душеком, постељином и јастуком који делују прљаво. Грејање постоји.

У просторији не постоји мокри чвор, већ се задржана лица изводе у тоалет који се налази у близини просторије и дежурне службе.

Просторија је покривена видео надзором, а видео записи се чувају до месец дана. Са спољашње стране врата постоји истакнуто обавештење да је просторија под видео надзором.

⁴³ Препорука СРТ упућена Влади Републике Србије из 2011. године

⁴⁴ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 34, ст. 2.

УТВРЂЕНО

У ПС Љиг унутар просторије за задржавање не постоји обавештење о постојању видео надзора.

РАЗЛОЗИ

За надзор над задржаним лицима полицијски службеници могу да употребљавају направе за пренос звучних и оптичких снимака. Употреба ових направа мора у простору бити видно означена.⁴⁵

ПРЕПОРУКА

ПС Љиг ће на видном месту унутар просторије за задржавање поставити обавештење да је просторија под видео надзором.

Електрично звоно за позивање дежурних полицијских службеника не постоји. Међутим, према наводима полицијских службеника, постојање електричног звона и није неопходно, јер се дежурна служба налази у близини просторије.

ПРОСТОРИЈА ЗА ПОЛИЦИЈСКО ЗАДРЖАВАЊЕ У ПС ЛАЈКОВАЦ

У ПС Лајковац постоји једна просторија за полицијско задржавање која се налази у приземљу зграде полиције, поред дежурне службе.

Просторија делује одржавано и хигијена је на задовољавајућем нивоу. Иако постоји прозор, доток природне светлости је слаб, али је јачина вештачког светла задовољавајућа.

Лежај чини дрвена клупа са душеком, ћебетом и јастуком који делују прљаво. Грејање у просторији постоји. Мокри чвор се налази унутар просторије и делује чисто.

УТВРЂЕНО

Душек, јастук и ћебе у просторији за задржавање у ПС Лајковац делује прљаво.

РАЗЛОЗИ

Све просторије у којима се врши полицијско задржавање морају имати приступ вештачком осветљењу и могућност коришћења чисте постељине и покривача.⁴⁶

Све полицијске ћелије треба да су чисте и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање, осим у време спавања); пожељно је да ћелије имају природно светло. Ћелије би требало

⁴⁵ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 34, ст. 2.

⁴⁶ Препорука упућена Влади Србије (2007) и (2011), параграф 36. и 31.

да буду опремљене тако да се омогући одмор, а особама које преко ноћи морају бити задржане требало би обезбедити чисте душеке и ћебад.⁴⁷

ПРЕПОРУКА

ПС Лајковац ће предузети одговарајуће мере како би се омогућило да се редовно одржава хигијена како просторије, тако и душека, ћебади и јастука који се користе у просторији за задржавање.

Дугме за позивање страже и видео надзор не постоје. Према наводима полицијских службеника задржана лица се обилазе на сваких 15-20 минута.

УТВРЂЕНО

У ПС Лајковци просторија за задржавање није покривена видео надзор.

ОСНОВ

Све просторије за полицијско задржавање морају бити покривене електронским (аудио и/или видео) надзором како би се омогућио комплетан и аутентичан запис о свим догађајима за време боравка задржаног лица у просторијама за задржавање.⁴⁸

ПРЕПОРУКА

Потребно је обезбедити да просторија за полицијско задржавање у ПС Лајковац била покривена видео-надзором и омогућити записивање и архивирање снимљеног материјала, а из разлога заштите безбедности задржаних лица и смањења ризика од насиља и других догађаја који могу угрозити сигурност.

ЗАЈЕДНИЧКЕ ПРЕПОРУКЕ

У ПУ Ваљево службена лица су прошла обуке за пружање прве помоћи, али ниједна станица нема кутију са прибором за прву помоћ.

УТВРЂЕНО

ПУ Ваљево и полицијске станице у њеном саставу нису опремљене кутијом са прибором за прву помоћ.

РАЗЛОЗИ

Свака установа дужна је да обезбеди пружање прве помоћи, као и да оспособи одговарајући број запослених за пружање прве помоћи.⁴⁹

Полицијски службеник ће без одлагања пружити прву помоћ или обезбедити пружање лекарске помоћи видно повређеном лицу према коме су употребљена средства принуде. Помоћ ће се пружити, односно обезбедити и на захтев лица које је претходно помоћ одбило. Пружање лекарске помоћи понудиће и лицу на коме нема видљивих повреда.⁵⁰

ПРЕПОРУКА

ПУ Ваљево ће обезбедити кутије са прибором за прву помоћ у седишту управе и свим полицијским станицама у њеном саставу.

⁴⁷ Дванаести општи извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања – СРТ (2002), параграф 47.

⁴⁸ препорука СРТ упућена Влади Републике Србије из 2011. године

⁴⁹ Закон о безбедности и здрављу на раду („Сл. гласник РС“, бр. 101/2005), члан 15. став 9.

⁵⁰ Правилник о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде („Сл. гласник РС“, бр. 19/2007 и 112/2008), члан 3.

У ПУ Ваљево и полицијским станицама у њеном саставу постоје противпожарни апарати, али не постоје упутства за поступање у случају пожара, као ни план евакуације истакнут на зидовима.

УТВРЂЕНО

ПУ Ваљево и полицијске станице у њеном саставу нису обезбеђене комплетним системом противпожарне заштите.

РАЗЛОЗИ

Полицијски службеници одговорни су за безбедност задржаног лица од његовог смештања у простор за задржавање до његовог отпуштања.⁵¹

План евакуације и упутства за поступање у случају пожара морају бити истакнути на видљивом месту.⁵²

Уређаји за откривање и јављање пожара морају се одржавати у исправном стању, у складу са техничким прописима и упутствима произвођача, а у циљу обезбеђивања њиховог сталног и несметаног функционисања.⁵³

Основна обука из области заштите од пожара организује се за све запослене.⁵⁴

ПРЕПОРУКА

ПУ Ваљево ће унапредити систем противпожарне заштите тако што ће на одговарајућим видљивим местима у згради управе и полицијским станицама поставити план евакуације и упутство за поступање у случају пожара, а све у циљу заштите физичког интегритета задржаних лица.

⁵¹ Правилник о полицијским овлашћењима („Сл. гласник РС“, бр. 54/2006), члан 34. став 1.

⁵² Закон о заштити од пожара („Сл. гласник РС“, бр. 111/2009), члан 28. став 2.

⁵³ Закон о заштити од пожара („Сл. гласник РС“, бр. 111/2009), члан 43. став 1. и 2.

⁵⁴ Закон о заштити од пожара („Сл. гласник РС“, бр. 111/2009), члан 53.